

dienstbaar wordt gemaakt „à l'expression du sublime". Hoe weinig lieflijk de arbeid en het leven der boeren mag wezen, toch zijn daar voor hem „la vraie humanité, en „la grande poésie." In dezen onaanzienlijken akker weet hij een gouden schat verborgen en hij werkt met ijver en volharding, om het edel metaal in het licht te dragen.

Als Michel Angelo heeft hij zijn vreugd aan vormen en gestalten. In zijn verven, crayonlijnen en pastelstrepn boetseert hij de schepselen van zijn innerlijk leven. Zijn houtsneden en etsen zijn grootsch in haar eenvoud en lijken meer de arbeid van een beeldhouwer dan van een schilder of teekenaar. De al te nauwkeurige gravures van zijn tijd konden hem niet bevallen. Hij zocht de eenvoudige lijn en den vorm, waardoor met geringe middelen het krachtigst effect is te bereiken. Al het bijkomstige wordt verwijderd. Hij zoekt het blijvende. Besnoeit, wat de aandacht afleidt. Millet wil niet bekoren, maar trèffen. Heeft af-

keer van hetgeen overbodig is, omdat het verstrooit en het resultaat verzwakt. Hart en ziel maken zijn eenvoudige tekening belangrijk. Deze kan alle uiterlijke praal ontberen. De persoonlijkheid van den kunstenaar, vol leven en kracht, is de adeldom, die deze prenten haar innerlijke beteekenis verleent.

Onder de 21 etsen, die Sensier in zijn „Catalogue de l'oeuvre gravé de J. F. Millet" vermeldt, worden er sommige aange troffen o. m. „Les Glaneuses" en „Les Bê-

cheurs", waarvan het onderwerp op soortgelijke wijze als schilderij werd behandeld. Millet had de gewoonte, een geval soms eerst als ets te geven. Daarna herhaalde hij de afbeelding in aquarel, pastel of olieverf, doch zocht nooit zich zelf te imiteeren. Hij wilde met andere middelen tot een nieuwe uitdrukking, komen van de artistieke gedachte, die hem bezighield. Wat zijn schilderijen betreft, deze had hij jarenlang onder handen. Om beurten werkte hij nu aan deze dan aan gene, al naar zijn stemming het meebracht.

Wat hij te zeggen heeft, wil hij sterk en met overtuiging uitspreken, wijl hij van meening is, dat de dingen, die zwak zijn uitgedrukt, liever niet gezegd moesten wezen, daar zij toch verloren zullen gaan. Weinig zeggen, en dat raak en waar, ziedaar Millet in al zijn uitingen van kunst, in zijn crayons zoowel als in zijn schilderijen, pastels, houtsneden en etsen.

Met deze opvatting gaat nauw samen zijn werkwijze. De oprechtheid van zijn persoon openbaart zich in ieder

van zijn handelingen. Zelden schildert of teekent hij dadelijk naar de natuur. De verschijning opnemend, die hij denkt weer te geven in handeling of rust, verwerkt hij de stof langen tijd geduldig en met volharding in zijn brein. Het geheel etst hij zich in het geheugen, evenals de reeks van houdingen en gebaren, die elkaar opvolgen. Enkele malen maakt hij gebruik van een krabbel, om zijn herinnering te steunen. In de geheime werkplaats van

LE BÈCHEUR AU TRAVAIL (HOUTSNEDE).